

THE ARDEALUL NOU PUBLICATION IN MUREȘ – A JOURNALISTIC THRESHOLD BETWEEN TWO EPOCHS

Angela Precup

Assist., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj Napoca

Abstract: After the temporary disappearance of the Romanian press in Mures, during the Hungarian occupation of the Northern Transylvania between 1940-1944, the opposition of the democratic press marked here only one episode between 1944-1947, through the publication "Mureșul" (1946). In the same time, the first local communist publications such as "Egalitatea – Egyenlőség" ("Equality"), "Înfrățirea" ("Brotherhood"), "Ardealul Nou" ("New Transylvania"), "Cuvântul tineretului - Ifjúság Szava" ("The Youth' Word") confirmed the experience of the previous period, when Târgu-Mureș was one of the most important centers of the national communist press, with 14 publications edited between 1922-1944. In this context, "New Transylvania" (1946-1947 and 1948-1952) represents in the Mures press a symbolic threshold for the 1947 regime change, which imposed the communism in Romania. Never the less, "New Transylvania" was also the most important journalistic achievement of the late '40s in Mures, setting the basis for the official communist publication of The Autonomous Hungarian Region, "Steaua roșie", launched in September 1952.

Keywords: Mures region, The Autonomous Hungarian Region, communist press, democratic opposition, "New Transylvania".

Perioada ocupației maghiare dintre anii 1940-1944 a însemnat pentru presa mureșeană românească o dureroasă întoarcere în timp, în urmă cu doar două decenii, până înainte de 1918 când la Târgu-Mureș nu exista nici o publicație românească. Prin acest dramatic paralelism, progresele înregistrate de presa locală în scurta perioadă cuprinsă între cele două războaie erau stopate brusc, iar centrul de greutate al presei mureșene românești se muta la București și în alte orașe din România, unde elitele intelectuale ale Ardealului de Nord și-au căutat refugiu după marea eroare politică a ultimilor cincizeci de ani¹, cum numește istoricul Neagu Djuvara pierderea unei treimi din teritoriul țării în vara cedărilor – 1940.

Întorși acasă după 1944, gazetarii generației interbelice s-au opus fără succes implementării arsenalului ideologic și metodologic de sovietizare a României. Este perioada care marchează apariția primelor publicații oficiale comuniste în județul Mureș, într-o formulă bilingvă menită să le crească impactul. După apariția primei publicații românești în Târgu-Mureș eliberat, *Înfrățirea* (1945-1946), opoziția presei democratice mureșene a înregistrat până în 1947 un singur episod, prin publicația *Mureșul* (1946).² În schimb, primele publicații comuniste mureșene (*Egalitatea - Egyenlőség*, *Înfrățirea*, *Ardealul Nou*, *Cuvântul tineretului* -

1 Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a XII-a, 2010, p. 250.

2 Angela Precup, *Presa mureșeană în perioada tranziției de la democrație la comunism (1940-1947)*, în vol. *Studii și cercetări literare*, coord. Iulian Boldea, Al. Cistelean, Cornel Moraru, Ed. Arhipelag XXI, Târgu-Mureș, 2013, pp. 141-148.

Iffúság Szava) au confirmat experiența presei comuniste locale din perioada interbelică, când Târgu-Mureșul s-a situat între cele mai importante centre ale presei comuniste, cu 14 publicații editate între 1922-1944.³

În acest context istoric a apărut la Târgu-Mureș ziarul *Ardealul Nou*, înregistrând două perioade diferite politic și editorial, 1946-1947 și 1948-1952. Publicația debutează ca susținător al Frontului Plugarilor Mureș (formațiunea prim-ministrului Petru Groza), devenind la scurt timp „ziar democratic” (1946) și în cele din urmă, organ al Comitetului județean al Partidului Muncitoresc Român Mureș (1949).

Din perspectiva acestei tranziții, publicația *Ardealul Nou* poate fi considerată *un simbol jurnalistic al schimbării de regim* și, totodată, cea mai importantă realizare jurnalistică mureșeană a sfârșitului anilor '40, reprezentând baza pe care avea să fie creată, la 3 septembrie 1952, publicația oficială a Regiunii Autonome Maghiare, *Steaua roșie*.

***Ardealul Nou* – perioada începutului (1946-1947)**

Publicația *Ardealul Nou* (1946-1952) a fost debutat în 21 iunie 1946 ca săptămânal, susținător al Frontului Plugarilor Mureș, reprezentând prima pagină a comunismului în Mureș dar și cea mai importantă realizare jurnalistică mureșeană de la sfârșitul anilor '40.

În prima perioadă de apariție (1946-1947), *Ardealul nou* a încununat prin structura complexă, calitatea articolelor și aspectul grafic, întreaga experiență acumulată de presa mureșeană românească de-a lungul perioadei interbelice, dincolo de conținutul ideologic impus al perioadei. Ca „ziar democratic”, *Ardealul nou* era editat doar din veniturile colectate din vânzare, în aceeași incertitudine a apariției care marcase întreaga presă mureșeană interbelică. O subliniază și un apel al redacției către cititori de a face donații care să asigure stabilitatea financiară a gazetei: „Suntem un ziar independent în sensul cel mai nobil al cuvântului, și scrisul nostru se inspiră exclusiv din dorința fierbinte de a sluji interesele celor mulți. În spatele nostru nu stau nici bănci, nici bogătași, nici moșieri sau speculanți cari să ne susțină și ale căror interese să le apărăm.”⁴

Ardealul nou a format alături de publicația maghiară locală *Szabad Szó* (1944-1951) și prima pereche instituțională din seria celor create de regimul comunist pentru a dovedi egalitatea tratamentului de care se bucurau la Târgu-Mureș cultura maghiară și cea română. „Confratele”⁵ *Ardealului nou* aprecia astfel prin scrisul redactorului său șef Kovács György că „Fiecare dintre numerele ziarului a luptat pentru realizarea acelor scopuri pentru care a pornit la luptă și luptă și azi sub steagul democrației populare nu numai poporul român dar și masele largi muncitorești maghiare, împotriva dușmanilor comuni, pentru fericirea comună a celor două popoare, pentru țeluri comune, fie că vorbesc românește sau ungurește. [...] Eu însumi ca redactor responsabil al celui alt ziar democratic popular din Tg.-Mureș, ca unul din purtătorii opiniei poporului maghiar

3 Marosvölgyi Munkás (Muncitorul din Valea Mureșului), Avantgárda (Avangarda), Egységesfront (Frontul unic), A világ (Lumea), Építőipari Munkás (Muncitorul constructor), Székelyföldi Néplap (Gazeta poporului din Secuime) Előre (Înainte), Ifjú Bolsevik (Tânărul bolșevic), Székelyföldi Népakarat (Voința poporului din Secuime), A Nép Útja (Drumul poporului), Munkás Közlöny (Buletin muncitoresc), Új Szó (Cuvânt nou), Cella (Celula), Muncitorul forestier.

4 Apel către populația românească din județul Mureș, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 75, 13 mai 1947, p. 1.

5 Doi ani, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 3.

muncitor, întind cu căldură o mână tovarășească, și cu această ocazie, fiecăruia dintre redactorii «*Ardealului nou*».”⁶

Proiectul a pornit din inițiativa ziariștilor Zoe Voinescu, Vasile Dima și I. Pavel Marian, sub coordonarea redactorului-șef Gheorghe Dan. Din 6 iulie 1947 directorul publicației este profesorul Zeno Vancea, publicist format în perioada interbelică, colaborator al revistelor culturale ale vremii, *Mureșul cultural* (1929) și *Jar și slovă* (1937). Redactorii publicației în primii ani au fost Ștefan Luca, Ella Dinescu, Traian Suci, Liviu Moldovan, Eugen Sănduleac, M. Aurel, Ion Marian, Ioan Silvășan, Emil Radu, I. Pavel, G. Man, Emil Popa, Vasile Șimon, Dorin Darie, Romeo Dăscălescu, V. Șimon, Iosif Todea, Valeriu Marcu, Remus Luca, L. Buțiu, Georgeta Man, Radu Costinaș, Elena Șimon, Mihail Pinte, Eliza Cioloboc, Tini Dumitrescu, V. Săbădeanu, M. Mihăileanu, Ion Marian.

În ciuda presiunilor politice ale perioadei, *Ardealul nou* s-a evidențiat în primii ani de apariție prin promovarea unei direcții informative echilibrate în privința actualității locale: „E adevărat că războiul ne-a obișnuit cu știri care de care mai senzaționale și că efectele de ordin psihologic nu pot fi trecute cu vederea, ar fi însă o greșală principală să atribuim acestui factor mai multă însemnătate decât celui social și economic.”⁷ Prin această abordare, publicația a devenit o tribună de exprimare a intelectualității românești mureșene, în spiritul afirmat pe această direcție în perioada interbelică de *Gazeta Mureșului*: „*Ardealul nou* și-a propus din prima zi să lupte pentru luminarea și educarea țărânimii muncitoare în spirit democratic și să strângă în jurul său conducătorii și intelectualitatea satelor – preoți, învățători, notari, medici, agronomi, jandarmi etc. – pentru a-i ajuta să cunoască și să priceapă înțelesul adevăratei democrații.”⁸

Profilul gazetei e completat în această perioadă de nivelul ridicat al limbajului jurnalistic și de deschiderea spre libera exprimare a opiniilor. O ilustrează un schimb de replici derulat în iunie 1947 între redacție și profesorul Dimitrie Mărtinaș, prezent adesea în paginile gazetelor mureșene interbelice și exponent al vechii generații a intelectualității mureșene, pe tema rolului intelectualității în viziunea noilor forțelor comuniste aspirante la conducerea țării.⁹

Din postura de susținător al Frontului Plugarilor, *Ardealul Nou* se adresa la primele numere „către toți fiii acestui județ, de a nu mai sta în expectativă, căci timpurile și evenimentele ne vor lăsa în urmă și vom avea de suferit din propria noastră greșală un calvar.”¹⁰ Însă, la mai puțin de o lună de la apariție, ziarul se apropie tot mai evident de poziția comuniștilor locali și a Uniunii Populare Maghiare: „Întindem mâna noastră prietenească adevăraților patrioți maghiari cari luptă pentru interese drepte și pentru ridicarea poporului lor, după cum și noi luptăm pentru ridicarea și luminarea poporului nostru.”¹¹ Textele electorale erau completate și de o campanie de încurajare a participării la vot, adresată tuturor alegătorilor, căci „Alegătorul și-a dat seama că pe votul lui reprezintă o armă puternică, că pe umerii lui apasă o grea răspundere și nu-i este prin

6 Kovács György, *Umăr la umăr*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 3.

7 V. Dima, *Măgarii ciulesc urechile*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 69, 30 martie 1947, p. 1.

8 *La un an de apariție*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 81, 29 iunie 1947, p. 1.

9 Vasile Dima, *Intelectualii și cultura. Observații pe marginea răspunsului dlui profesor Dimitrie Mărtinaș la ancheta culturală a ziarului „Ardealul nou”*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul II, nr.

10 *Ce trebuie să facem*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2, 23 iunie 1946, p. 3.

11 Aurel Demetriad, *Pe marginea unui manifest*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 7, 13 iulie 1946, p. 1.

urmare îngăduit să rămână indiferent față de marile probleme care frământă omenirea.”¹² Începe să fie dezbătut tot acum rolul femeii în politică¹³, conform modelului sovietic de promovare a femeii.

Pagina a doua a publicației *Ardealul Nou*, ca și în cazul *Mureșului* înaintea sa, este rezervată culturii. Aici își găsește loc și reflectarea activității cercului literar „Mureș” – „un mănunchi de tineri intelectuali români, constituiți într-un cerc literar – de ce să n-avem curajul s-o spunem? – ignorat nu din vina lor ci din indolența celor care de fapt ar fi avut datoria să dea sens vieții spirituale românești de aici.”¹⁴ În iunie 1945 gruparea literară reușea să editeze și o colecție de poeme ale membrilor săi, intitulată *13 Poeme de dragoste* semnate de Ioanichie Olteanu, Emil Morariu, Traian Dragoș, Aurel Gurghianu, Aurel Holircă, G. I. Olteanu, Lucian Văleanu, R. Luca, Francisc Păcurariu. În atmosfera greoaie a refacerii vieții culturale după război, *Ardealul Nou* se considera un mediator între autorii actului cultural și receptorii lui: „Nu avem nevoie de critici ci de educatori în sensul artistic. [...] Este un lucru recunoscut și arhirecunoscut că pentru înțelegere e nevoie de educație. Educația în artă se face prin inițiere.”¹⁵

Și pentru că Partidul Comunist avea nevoie vitală de susținerea alegătorilor maghiari la alegerile din 19 noiembrie 1946, acestea sunt precedate la Târgu-Mureș de un amplu festival literar româno-maghiar organizat cu sprijinul Ministerului Comunicațiilor condus la acea vreme de Gheorghe Gheorghiu Dej. Manifestarea a avut loc în 11 noiembrie 1946 la Palatul Culturii din Târgu-Mureș, unde au fost prezenți pentru a citi din operele lor și din traduceri Victor Eftimiu, Agepsina Macri Eftimiu, Gala Galaction, Cicerone Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Gaál Gábor, Nagy István, Kiss Jenő, Molter Károly, Kovács György.¹⁶

Campania electorală, aflată în plină desfășurare în vara lui 1946, ocupă tot mai mult spațiu în paginile ziarului. La început, *Ardealul Nou* pornește seria informărilor electorale cu un apel la respectarea adversarului politic: „Propaganda prin lozinci presupune un înalt nivel polemic, dar nicidecum nu trebuie să ia formă de injurii. Aceasta este valabilă pentru toate partidele politice. Cutureierând județul, am găsit lozinci de grave insulte la adresa miniștrilor în funcțiune, acțiuni cari desigur, vor avea consecințe neplăcute asupra inițiatorilor și făptașilor deopotrivă.”¹⁷ Odată cu intensificarea campaniei electorale, articolele de propagandă comunistă și de denigrare a opoziției acaparează pagini întregi, ca și textele ample care încercau să distrugă credibilitatea unor lideri ai țărăniștilor și liberalilor locali.

Un alt mijloc propagandistic modern de impact este de acum înaintea caravana cinematografică care, subliniază etnosociologul Claude Karnouth, ajunsă la sate, acaparează după-amiezele de duminică ale comunității tinzând să ia încetul cu încetul locul vechii hore.¹⁸ Prima astfel de caravană, arată *Ardealul Nou*, a ajuns în satele mureșene Adrian, Ibănești și Hodac în septembrie 1946: „În grija lui pentru educația poporului, guvernul a instituit mai multe caravane cinematografice, al căror rol este de a oferi țăranului nostru, ținut în întuneric de

12 *Idem*, *În preajma alegerilor*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 9, 20 iulie 1946, p. 1.

13 Aura Ionescu, *Femeia și politica*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 11, 27 iulie 1946, p. 3.

14 Ella Dinescu, *Cartea 13 Poeme de dragoste. Colecție Cercul Literar „Mureșul”*, în *Ardealul Nou*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2, 23 iunie 1946, p. 2.

15 Prof. Ioniță Petruca, *Culturale*, în *Ardealul nou*, anul I, nr. 3, 29 iunie 1946, p. 2.

16 Ella Dinescu, *Marele festival literar româno-maghiar*, în *Ardealul nou*, anul I, nr. 44, 15 noiembrie 1946, p. 3.

17 Eugen Man, *Pereții și lozincele!*, în *Ardealul nou*, anul I, nr. 2, 23 iunie 1946, p. 3.

18 Claude Karnoouh, *Românii. Tipologie și mentalități*, traducere de Carmen Stoean, Humanitas, Buc., 1994, p. 252.

conștiința bolnavă a vechilor lui conducători silnici, cu ocazia unei clipe de distracție, lumina neprețuită a culturii.”¹⁹

În plină campanie electorală sosește la Târgu-Mureș și primul ministru Petru Groza, în 20 octombrie 1946, fiind întâmpinat ca un erou de miile de oameni mobilizați într-o atentă punere în scenă care va deveni ritualul politic al epocii ce avea să urmeze: decorarea orașului cu flori, lozinci și portrete, primirea cu fanfară a trenului ministerial în gara Târgu-Mureș, întâmpinarea cu pâine și sare, ovațiile mulțimii, defilarea ostașilor, prezența portului popular românesc și maghiar.²⁰ A doua zi, în sala festivă a Liceului „Al. Papiu Ilarian”, Petru Groza participa la Congresul învățătorilor din județul Mureș.

Dar pe măsură ce schimbarea politică devenea un fapt împlinit, prin abdicarea forțată a Regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare la 30 decembrie 1947, discursul ziarului se adaptează ideologiei oficiale care susținea în problema etnică deplina egalitate și fraternizarea forțată, căci masa de manevră trebuia să câștige un statut unitar, necomplicat de detalii.²¹

A doua perioadă de apariție (1948-1952)

Pe terenul discursiv procomunist pregătit în perioada 1946-1947, după proclamarea Republicii Populare Române *Ardealul nou* își începea apariția în noul regim sub lozinca *Trăiască Partidul Comunist Român, avangarda clasei muncitoare!*²² adoptată la primul său număr din 1948. De acum, arsenalul comunist al publicației se regăsește în titluri precum *Totul depinde acum numai de munca și destoinicia noastră*²³, *Tineretul clădește viitorul*²⁴, *Slavă Armatei Sovietice*²⁵, completate la începutul anului 1948 de primele grafice menite să ilustreze progresele înregistrate deja de regimul democrației populare. În acest context, la doar o lună de la abdicarea forțată, Regele Mihai era portretizat drept „cel mai mare moșier”²⁶ al fostului regim.

Ca și regimul care îl controla, *Ardealul nou* își construia noua identitate comunistă pe simbolul începutului obținut prin anihilarea trecutului, conform cerințelor perioadei: „Transformările uriașe pe care le trăim au pus o pecete nouă pe relațiile dintre naționalități, pecetea prieteniei și a înțelegerii reciproce, care au o importanță deosebită, mai ale între poporul român și maghiar. [...] Se pare că respirăm o altă atmosferă, trăim o viață infinit mai liberă, privim cu alți ochi lumea, atunci când avem siguranța unei prietenii și a unei încrederi răsplătite cu aceeași măsură, acum când încordările șovine s-au sfârșit definitiv și când barierele ridicate între români și maghiari au căzut.”²⁷

La scurt timp, gazeta publică și o pledoarie a presei „noi” căreia îi aparținea: „În Republica Populară Română presa are la activul ei realizări importante, dovedind ceea ce trebuie să fie o presă liberă, purtătoarea de cuvânt a maselor de muncitori, însemnând în coloanele

19 T. Dragomir, *Caravana cinematografică în județ*, în *Ardealul nou*, anul I, nr. 30, 1 octombrie 1946, p. 3.

20 *Marea sărbătoare a plugărimii mureșene*, în *Ardealul nou*, anul I, nr. 37, 26 octombrie 1946, pp. 1, 4.

21 *Țăranii muncitori s-au angajat să lupte împotriva șovinismului*, în *Ardealul nou*, anul IV, nr. 159, 2 ianuarie 1949, p. 5.

22 *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 105, 4 ianuarie 1948, p. 4.

23 *Totul depinde acum numai de munca și destoinicia noastră*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 106, 11 ianuarie 1948, p. 1.

24 *Tineretul clădește viitorul*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 112, 22 februarie 1948, p. 1.

25 Eugen Sănduleac, *Slavă Armatei Sovietice*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 113, 29 februarie 1948, p. 1.

26 *Ce a însemnat Dinastia de Hohenzollern pentru poporul român*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 112, 22 februarie 1948, p. 3.

27 Ștefan Luca, *Prietenia româno-maghiară*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 108, 25 ianuarie 1948, p. 1.

ziarelor realizările din câmpul muncii cu brațele și cu mintea, probleme culturale, economice, politice. Aspectul presei de azi e opus aspectului de ieri al presei conduse de rechinii finanțelor. Ziaristică însemna atunci trambulină spre succese materiale, însemna cameleonism, lipsă de scrupule, un prilej de-a te îmbogăți prin minciună și afaceri necinstite.”²⁸

Față de prima perioadă de apariție (1946-1947) caracterizată, în ciuda presiunii politice a perioadei prin nivelul informativ ridicat și prin complexitatea conținutului, *Ardealul nou* trece din 1948 la o structură mult mai rigidă, generată de creșterea ponderii articolelor ideologice, conform strategiei începuturilor comunismului românesc, de stalinizare și îndoctrinare intensivă prin intermediul presei.

Anul 1948 reprezintă totuși în existența publicației o perioadă de legătură între vechiul format, variat și bogat în informație locală relevantă, și formatul nou, comunist, profund ideologic și deci sărac în formă și fond din perspectiva funcției informative a publicației. Subiectele politice dominante ale perioadei (campaniile agricole, creșterea producției industriale, învățământul politic, demascarea „chiaburilor” și a „forțelor reacționare”, ridicarea nivelului de trai, prietenia româno-sovietică, învățarea limbii ruse, naționalizarea economiei, actualitatea sovietică) lasă încă în 1948 spațiu pentru o bună reflectare a actualității județene în rubrica *Ardealul nou în județ* sau unei rubrici de atitudine critică intitulată *Carnetul nostru* care semnală diferite aspecte ale vieții cotidiene, în spiritul critic și autocritic pretins de regim. În ciuda ilustrației tot mai sărăcăcioase, conținutul publicației este așadar în 1948 unul încă dens, dincolo de aspectele propagandistice implicite.

Directorul publicației, profesorul Zeno Vancea, era secondat de redactorul-șef Gheorghe Dan, alături de care au activat din 1948 până în 1952 redactorii Ștefan Luca, Traian Suci, Liviu Moldovan, Eugen Sănduleac, M. Aurel, Ion Marian, Ioan Silvășan, Emil Radu, I. Pavel, G. Man, Emil Popa, Vasile Șimon, Dorin Darie, Romeo Dăscălescu, V. Șimon, Iosif Todea, Valeriu Marcu, Remus Luca, L. Buțiu, Georgeta Man, Radu Costinaș, Elena Șimon, Mihail Pinte, Eliza Cioloboc, Tini Dumitrescu, V. Săbădeanu, M. Mihăileanu, Ion Marian, Vasile Oprea, Ioan Munteanu, Viorica Renghea, David Dezideriu, Gal Ștefan, D. Beldeanu, Pascu Popșor, Ștefan Izsák, Romulus Olteanu, Ion Cismașiu, I. Moțu, Andrei Păcuraru, G. V. Urzică, Francisc Mureșan, Ady Ernest, Ioan Covaci, Simion Puni, Ioan Cosma, Simion Fuchs, Teodor Munteanu, Bodi Ioan, Vasile Rus, Cornelia Popșor, Petre Ricman, Ioan Almășan, Adolf Blum, Vasile Brezeanu. Dintre aceștia, redactori precum Pascu Popșor sau Ștefan Izsák vor reprezenta nume de bază ale noii publicații *Steaua roșie*, continuatoarea *Ardealului nou*.

E de subliniat în acest context contribuția numeroșilor corespondenți voluntari din județ, „comandanți ai opiniei publice”²⁹ pe care redacția și-i dorea „permanenți și verificați”³⁰, provenind mai ales din comunele județului. Pentru dezvoltarea acestei rețele de colaboratori, *Ardealul nou* organiza frecvent concursuri cu premii pentru corespondenți în contextul cărora erau precizate și subiectele de interes: „Corespondenții se vor ocupa în mod special cu munca voluntară, întrecerile în muncă, muncile agricole, adâncirea prieteniei româno-sovietice și cu națiunile conlocuitoare, activitatea culturală, căminele culturale.”³¹ Treptat, rețeaua de

28 Șt. Valeriu, *Ziua presei*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 125, 16 mai 1948, p. 2.

29 Ion Marian, *Încă ceva despre îndatoririle corespondenților*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 148, 17 octombrie 1948, p. 2.

30 *Doi ani*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, număr festiv la aniversarea a doi ani de apariție, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 3.

31 *Concursul de corespondenți al ziarului nostru*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 5.

corespondenți creată după modelul sovietic al „armatelor de corespondenți”³² ajunge să furnizeze redacției aproape jumătate din conținutul publicației, prin subiecte alese în primul rând pe criteriul exersării spiritului critic și autocritic în semnalarea unor realități locale: „Arma ascuțită cu ajutorul căreia trebuie să luptăm împotriva tuturor acestor moșteniri dușmănoase este critica și autocritica. Întrebuințând în permanență această minunată metodă comunistă de luptă împotriva lipsurilor și greșelilor, mii de neajunsuri în lupta de construire a socialismului sunt înlăturate.”³³ Pentru a aplica demonstrativ această metodă asupra sine însuși, *Ardealul nou* a organizat în 1950 o serie de consfătuiri cu cititorii „pentru a-și analiza munca în fața cititorilor și corespondenților săi.”³⁴

Din 1949, deși sub același nume și cu aceiași semnatari, *Ardealul nou* devine alt ziar, prin radicalizarea discursului comunist, prin intensa îndoctrinare, prin ilustrația de tip sovietic (imagini din filmele, colhozurile sovietice) și prin dispariția oricăror aspecte critice reale în afara celor exploatate ostentativ de noul regim în scopul ilustrării „libertății” de exprimare. Apare tot acum caricatura ideologică, menită să sublinieze legitimitatea comunismului prin contrast cu „ororile” capitalismului iar titlurile articolului principal al primei pagini, nesemnat, ilustrează nivelul de îndoctrinare al perioadei: *Spre noi succese în cel de al doilea an al cincinalului*³⁵, *Colțurile roșii din gospodăriile colective să devină adevărate focare de lumină și cultură*³⁶, *Cauza lui Lenin este nemuritoare*³⁷, *Să desfășurăm pe larg întrecerea socialistă*³⁸, *Să întâmpinăm sub semnul luptei pentru pace Ziua Internațională a Femeii*³⁹, *Să intensificăm activitatea culturală la sate*⁴⁰ etc.

Din 6 noiembrie 1949, subordonarea anterioară a publicației față de organele de conducere comuniste instalate la nivel județean devine o realitate instituțională, prin transformarea *Ardealului nou* în organul oficial al Comitetului Județean PMR Mureș și al Comitetelor Provizorii Județean și Orășenesc. Schimbarea a fost legată de semnificația aniversării a 32 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, când gazeta pornea pe drumul „trasat de Partid, pentru a-și îndeplini misiunea sa ca cea mai ascuțită armă a Partidului.”⁴¹

Redefinirea dialogului româno-maghiar pe coordonate ideologice a impus publicației teme prioritare precum portretizarea permanentă a dușmanului comun și reflectarea amplă a evenimentelor – cadru ale sonorei „înfrățiri”, de la cercuri literare și alte întâlniri culturale până

32 *De ziua presei sovietice*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul IV, nr. 229, 7 mai 1950, p. 1.

33 *Să luptăm împotriva lipsurilor întrebuințând arma criticii și autocriticii*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul V, nr. 222, 26 martie 1950, p. 3.

34 *Cu prilejul zilei presei sovietice „Ardealul nou” a ținut consfătuiri cu cititorii*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul V, nr. 230, 14 mai 1950, p. 2.

35 *Spre noi succese în cel de al doilea an al cincinalului*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 373, 3 ianuarie 1952, p. 1.

36 *Colțurile roșii din gospodăriile colective să devină adevărate focare de lumină și cultură*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 375, 9 ianuarie 1952, p. 1.

37 Ștefan Radu, *Cauza lui Lenin este nemuritoare*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 378, 19 ianuarie 1952, p. 1.

38 *Să desfășurăm pe larg întrecerea socialistă*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 384, 6 februarie 1952, p. 1.

39 *Să întâmpinăm sub semnul luptei pentru pace Ziua Internațională a Femeii*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 385, 9 februarie 1952, p. 1.

40 *Să intensificăm activitatea culturală la sate*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 386, 13 februarie 1952, p. 1.

41 Szövérfi Zoltán, *O cotitură importantă în viața ziarului „Ardealul nou”*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul IV, nr. 202, 6 noiembrie 1949, p. 9.

la manifestările sportive, printr-o „luptă constantă de lămurire a populației românești, interesându-ne de manifestările politice, sociale și culturale ale conlocuitorilor noștri.”⁴²

În acest context, înfrățirea „umăr la umăr” a populației se reflecta și în relația dintre presa română și cea maghiară: „Români și unguri, presa română și maghiară, din prima clipă după eliberarea noastră datorită Armatei Sovietice, umăr la umăr, în strânsă comunitate de interese, am dus munca pentru realizarea democrației populare pe urmă pentru întărirea ei.”⁴³ În acest registru, naționalismul devenea „cel mai primejdios dușman al unității”: „În cadrul luptei de clasă care se înăsprește pe zi ce trece, elementele capitaliste, chiaburimea, va face totul pentru a băga zăzani între naționalități, josnica sa armă. Lupta împotriva șovinismului, a naționalismului, face parte integrantă din lupta noastră de clasă, din lupta pentru construirea socialismului.”⁴⁴

Cultura nouă, de tip realist și cu caracter de masă, era la rândul său unul dintre argumentele puse în slujba „înfrățirii” româno-maghiare. În mai 1948, într-o ședință publică desfășurată la Palatul Culturii din Târgu-Mureș, Cercul literar „Mureș” se plasa „în serviciul ridicării culturale a maselor”, pentru a întări „înfrățirea româno-maghiară, conștiința soartei și răspunderii comune.”⁴⁵ Plecând de la constatarea că scriitorul român era la începuturile comunismului românesc „plin încă de resturi burgheze”⁴⁶, ședințele de cenaclu dezbăteau și rolul noii literaturi, complementar celui al noii presei: „Transformările structurale prin care am trecut și lupta pentru realizarea socialismului impun scriitorului devotat cauzei poporului sarcini grele, pline de răspundere, care nu se rezolvă prin inactivitate, prin răbdare, prin atitudine de spectator, ci prin identificare, prin apropiere de muncitor și viața lui, de lupta lui, de lupta de clasă. Scriitorul este responsabil de ceea ce scrie, el are la îndemâna lui o armă, aparține deopotrivă poporului și trebuie să servească interesele poporului.”⁴⁷ Până și literatura pentru copii, împreună cu noile sale personaje precum Moș Gerilă se subordonau spiritului „realist” al perioadei: „Fantasticul prezent în aproape toate poveștile de mai înainte își pierde din caracteristicile vechi, devenind un fantastic cu un puternic suport real. Gerilă este de astă dată un moș real, care scutură zăpada.”⁴⁸ Filmul devine la rândul său un instrument cultural important al strategiei comuniste de manipulare, căci în regimul realist-socialist filmul „oglindește în mod drept și decodat adevărul, dezvoltarea revoluționară, viața comunității, munca pașnică constructivă a poporului” spre deosebire de producțiile perioadei anterioare „care încețoșează cunoștințele maselor, care răspândesc ideologia burgheză, falsa distracție”.⁴⁹

După 443 de numere realizate între 1946-1952, *Ardealul nou* își încetează apariția la 30 august 1952⁵⁰, pentru a renaște peste doar câteva zile, la 3 sept 1952, sub forma noii publicații

42 *Doi ani*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, număr festiva la aniversarea a doi ani de apariție, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 3.

43 Kovács György, *Umăr la umăr*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 3.

44 Gheorghe Dan, *Poveste simplă*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul IV, nr. 163, 30 ianuarie 1949, p. 1.

45 *Ședința publică a Cercului literar „Mureș”*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 123, 2 mai 1948, p. 2.

46 Șt. Luca, *Pe marginea ședinței cenaclului literar din Târgu-Mureș*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 155, 5 decembrie 1948, p. 2.

47 *Ibidem*.

48 Ștefan Luca, *O nouă literatură pentru copii*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 156, 12 decembrie 1948, p. 2.

49 Elena Huszár, *Să folosim filmul ca mijloc de educare*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 373, 3 ianuarie 1952, p. 2.

50 Dimitrie Poptâmaș, Mózes Júlia, *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972*, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2000, p. 201.

oficiale a Regiunii Autonome Maghiare, *Steaua roșie*, care va deveni vocea perioadei comuniste la Târgu-Mureș⁵¹, grație longevității apariției sale între 1952-1989.

BIBLIOGRAPHY

- Balotă, Nicolae, *Scriitori maghiari din România 1920-1980*, Ed. Kriterion, Buc., 1981.
- Cesereanu, Ruxandra, *Comunism și represiune în România : Istoria tematică a unui fratricid național*, Ed. Polirom, Iași, 2006.
- Corobca, Liliana, *Epurarea cărților în România (1944-1964)*, Ed. Tritonic, Buc., 2010.
- Dezvoltarea Regiunii Mureș - Autonomă Maghiară în anii puterii populare*, Târgu-Mureș, 1961.
- Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a XII-a, 2010.
- Doi ani*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul III, nr. 131, 20 iunie 1948, p. 3.
- Gabanyi, Anneli Ute, *Literatura și politica în România după 1945*, Ed. Fundației Culturale Române, Buc., 2001.
- Georgescu, Titu; Ioanid, Mircea, *Presa PCR și a organizațiilor sale de masă 1921-1944*, Ed. Științifică, Buc., 1963.
- Giurescu, Dinu C., *Lichidatorii. România în 1947*, Ed. Enciclopedică, Buc., 2010.
- Handrea, Iustin, *Trei ani cu refugiații ardeleni*, Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I”, seria *Cartea refugiatului ardelen*, nr. 12, București, 1944.
- Karnouh, Claude, *Români. Tipologie și mentalități*, traducere de Carmen Stoean, Humanitas, Buc., 1994.
- La un an de apariție*, în *Ardealul nou*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 81, 29 iunie 1947, p. 1.
- Matei, Sorin Adam, *Boierii minții. Intelectualii români între grupurile de prestigiu și piața liberă a ideilor*, Compania, Buc., 2004.
- Novák, Csaba Zoltán, *Înființarea structurii politice a PCR în județul Mureș 1943-1948*, în *Anuarul arhivelor mureșene*, II, Târgu-Mureș, 2003, p. 278.
- Petcu, Marian, *Puterea și cultura. O istorie a cenzurii*, Ed. Polirom, Iași, 1999.
- Idem, *Tipologia presei românești*, Institutul European, Iași, 2000.
- Precup, Angela, *Presa mureșeană în perioada tranziției de la democrație la comunism (1940-1947)*, în vol. *Studii și cercetări literare*, coord. Iulian Boldea, Al. Cistelean, Cornel Moraru, Ed. Arhipelag XXI, Târgu-Mureș, 2013, pp. 141-148.
- idem, „*Steaua roșie*” – *the voice of the communist period in the Mureș county*, în *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary perspectives*, Editura Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, editor Iulian Boldea, 2014, pp. 21-32.
- Poptâmaș, Dimitrie; Mózes, Júlia, *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972*, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2000.
- Rad, Ilie, *Incursiuni în istoria presei românești*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2009.

51 Angela Precup, „*Steaua roșie*” – *the voice of the communist period in the Mureș county*, în *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary perspectives*, Editura Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, editor Iulian Boldea, 2014, pp. 21-32.

Șerban, Melinte, *Mărturii prin vreme*, seria Caiete mureșene, nr. 8, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, 1999.